

Pressens Faglige Utvalg
Postboks 46 Sentrum
0101 Oslo

Oslo, 4. september 2023

PFU sak 31442 – Norsk Kiropraktorforening mot Aftenposten Replik til Aftenpostens tilsva

Norsk Kiropraktorforening (NKF) viser til vår tidligere innsendte klage på to artikler publisert i Aftenposten i mai 2023, og Aftenpostens tilsva til NKFs klage datert 28. august 2023. NKF er av den oppfatning at Aftenposten har brutt Vær varsom plakatens punkt 3.2, 3.7, 4.4 og 4.14. I sitt tilsva avviser Aftenposten ethvert brudd på noen av disse fire punktene i VVP.

NKF vil kommentere punktene i Aftenpostens tilsva fortløpende, men vi ber Pressens Faglige Utvalg holde fast følgende vedrørende vår klage:

1. Artikkelen i A-magasinet 18. mai 2023 er et ensidig angrep på kiropraktorer som yrkesgruppe, uten motstemmer som kunne balansere innholdet. Fordi det etterlatte inntrykket er at det å søke behandling hos en kiropraktor er forbundet med stor fare, er NKF en part i saken som har krav på en samtidig imøtegåelse, jfr. VVP punkt 3.2 og 4.14.
2. Artikkelen i Aftenposten 22. mai 2023 gir (i tittelen) en uriktig gjengivelse av det NKF har uttalt. Det er uriktig at «*Kiropraktorer avviser risiko*» og at «*Skepsisen avvises fra kiropraktorhold*», jfr. VVP punkt 3.7.

VVP 3.2 Kravet til bredde og relevans i valg av kilder

I A-magasinet artikkel 18. mai 2023 fremstår journalisten som et mikrofonstativ for pasientens mor. Avisen oppfyller ikke kravet til «*å tilstrebe bredde og relevans i valg av kilder*». Journalistisk metode er å vise publikum hvem som er kildene og hva som er kildens kompetanse, slik at leserne kan vurdere, og til og med etterprøve, artikkelens innhold.

Aftenpostens journalist har utviklet et nært forhold til den rammede kvinnen og hennes mor, slik Aftenposten selv beskriver det i lederen i A-magasinet. Journalister, som andre mennesker, kan komme i situasjoner der sympatien overstyrer faglige krav. At journalister får sympati med sine kilder, kan ikke overskygge journalistiske krav til en bred dekning av enhver sak. I slike situasjoner er det viktig med oppmerksomme og årvåkne redaktører.

Journalisten skal sette kildenes uttalelser inn i en bredere – og kritisk – sammenheng. Journalistikk er å belyse en sak fra ulike synsvinkler. God journalistikk er å belyse en sak med mange åpne kilder med ulike ståsteder. Artikkelen i A-magasinet oppfyller ikke disse kravene. For oss er det svært overraskende at Aftenposten ikke har stilt større krav til både den journalistiske metoden og det journalistiske innholdet.

VVP punkt 3.2 er et krav om å unngå en ensidig fremstilling av saken, ikke minst for å unngå enkildejournlistikk. Har ikke artikkelen kilder som belyser saken fra ulike sider, har ikke redaksjonen tilstrebet «*bredde og relevans i valg av kilder*». Det oppfatter vi som brudd god presseskikk jfr. VVP punkt 3.2.

Om A-magasinet artikkelens faglige innhold

Aftenposten viser manglende kunnskap til hypotesetesting når avisen hevder i sitt tilsvaer til PFU at «*Det er ingen opplysninger i saken som tyder på at det ikke er en sammenheng mellom behandlingen og skaden.*» Argumentasjonen til Aftenposten vil i prinsippet umuliggjøre falsifisering av enhver teori/hypotese. Innen både vitenskapelig og journalistisk metode er det avgjørende viktig å bl.a. skille mellom direkte kausalitet og sammenfall i tid.

Aftenposten har i A-magasinet artikkel utelukkende forholdt seg til hva offerets mor har påstått om årsakssammenheng til pasientskaden. Avisen har dessuten konsekvent unnlatt å opplyse leserne hva oppdatert forskning viser rundt mulige årsakssammenhenger mellom og statistikk om nakkemanasipulasjon og arteriedisseksjon. Det oppfatter vi som særlig kritikkverdig, ettersom NKF hadde oversendt denne dokumentasjonen til Aftenpostens journalist.

NKF har naturlig nok ikke innsyn i den aktuelle pasientjournalen, men verken NKF eller noen av de mange internasjonale forskerne på fagfeltet vi har konferert med, kjenner til ett eneste pasienttilfelle i verden der fire halsarterier har bristet samtidig som følge av nakkemanasipulasjon. Ettersom Aftenposten likevel fremsetter nevnte bastante påstand om konkret årsaksforklaring til den omtalte pasientskaden, er det desto større grunn til at Aftenposten burde ha innhentet synspunkter på og vurderinger av problemstillingen fra flere fagmiljøer/kilder.¹ Vi viser til det vi tidligere har sagt om det presseetiske kravet til kildebredde og det metodiske kravet til å belyse en sak med flere åpne kilder med ulike innfallsvinkler.

VVP 3.7. Kravet til korrekt gjengivelse

Opplysningen i Aftenpostens artikkel 22. mai 2023 om at «*Kiropraktorer avviser risiko*» og «*Skepsisen avvises fra kiropraktorhold*», er en feilaktig gjengivelse av det NKFs generalsekretær uttalte til Aftenposten. Denne feilsiteringen ble uttrykkelig skriftlig påpekt av NKFs generalsekretær i forbindelse med sitatsjekk 19. mai 2023 (se Vedlegg nr.1, side 11 i NKFs klage til PFU). Det er vesensforskjell på å kategorisk avise risiko, og å hevde at en behandlingsform har svært lav risiko. I Aftenpostens artikkel 22. mai 2023 dreier meningsforskjellen mellom NKF og de intervjuede nevrologene ved Ullevål sykehus reelt sett seg om *graden av risiko* for arteriedisseksjon som følge av nakkemanasipulasjon.

Feilsiteringen i Aftenpostens artikkel 22. mai om at NKF «avviser risiko», ble trykket på forsiden av avisen, hvilket er ekstra alvorlig. Artiklene som publiseres på forsiden og fronten av en avis er nøye valgt ut for å skape stor oppmerksomhet om artikkelens innhold. Aftenposten hevder i sitt tilsvaer til PFU at denne feilsiteringen «*må settes i kontekst*» og «*Vi har også publisert to debattinnlegg om saken: Både en tidligere professor i medisin og en kiropraktor har fått slippe til. Saken er godt belyst fra begge sider.*»

Leserinnlegg får ikke den samme oppmerksomhet som en stor oppslått redaksjonell artikkel. Leserinnlegg er dessuten et partsinnlegg fritatt fra avisredaksjonens krav til å presentere saken

¹ I sitt tilsvaer til PFU-klagen har Aftenposten inkludert en TikTok video-lenke om en indonesisk-amerikansk kiropraktor, Tyler Bigenho, som praktiserer i en helt annen del av USA (California) enn der den omtalte amerikanske kiropraktoren i A-magasinet praktiserer. Kiropraktoren i den nevnte TikTok-videoen benytter en stropp rundt nakken på pasienten som han røsker hardt i. Dette er selvfølgelig en fullstendig outrert behandlingsform som det verken undervises i ved europeiske utdanningsinstitusjoner for kiropraktorer eller praktiseres av noen norske kiropraktorer. At Aftenposten i sitt tilsvaer til PFU velger å lete frem og inkludere en TikTok-video av en tilfeldig, alternativ behandler fra den andre siden av kloden for å underbygge sine påstander om kiropraktorers generelle kliniske praksis i USA og Norge er dessverre illustrerende for Aftenpostens journalistiske tilnærming i denne saken.

gjennom kilder som speiler bredde og relevans. Aftenposten hadde et selvstendig redaksjonelt ansvar å belyse saken i A-magasinet fra ulike sider med kilder som speiler bredde og relevans.² Avisen kan derfor ikke hevde at leserinnlegg i etterkant av den oppslåtte artikkelen er ensbetydende med en bred dekning av saken.

VVP 4.14. Kravet til samtidig imøtegåelse

Selv om artikkelen gjelder ett tilfelle i USA, har Aftenposten publisert den for sine norske lesere, åpenbart fordi avisen mener hendelsen i USA har aktualitet for norske lesere. Derfor rammer artikkelen med sine sterke, uimotsagte og ubalanserte beskyldninger og påstander en hel yrkesgruppe også i Norge.

I vårt dialogmøte med Aftenposten, som ikke førte til en minnelig ordning, ble det hevdet at det bare er den amerikanske kiropraktoren som har rett til samtidig imøtegåelse, men at verken han eller hans advokat ønsket å uttale seg.

VVP punkt 4.14 ble opprinnelig tatt inn i Vær Varsom-plakaten som en reaksjon på enkildejournalistikk, altså artikler uten motstemmer som kunne svare på beskyldningene. Formålet var ikke utelukkende begrunnet i et formelt krav om å gi den beskyldningene rammet, en samtidig imøtegåelse, men var og er også begrunnet i opplysningsplikten overfor publikum. Hensikten med en kontradiksjon er å gi publikum informasjon om hva den eller dem beskyldningene rammer, har å si til beskyldningene. Derfor er det nødvendig å stille spørsmålet hvordan utsagnet må forstås (det etterlatte inntrykket) og hvem som rammes av utsagnene og beskyldningene.

Når en ærekrenkelsessak behandles i retten, stilles det alltid spørsmål om hvordan de påståtte ærekrenkende utsagnene må oppfattes eller forstås av den alminnelige leser (the ordinary reader). Det legges altså til grunn en enkel og ukomplisert forståelse av utsagnene. I vår sak er det liten tvil om at artikkelen i A-magasinet blir oppfattet slik at det er forbundet med høy risiko å gå til behandling hos en kiropraktor. Dette etterlatte inntrykket rammer derfor en hel yrkesgruppe, som ikke får komme til orde for å forsvare seg.

At den som er direkte berørt, ikke har benyttet seg av sin rett til samtidige imøtegåelse, kan ikke føre til at en redaksjon neglisjerer å besvare de beskyldninger som rammer langt flere enn den direkte berørte. I dette tilfelle alle kiropraktorer i Norge. Hvis PFU slutter seg til Aftenpostens resonnement om at bare den amerikanske kiropraktoren hadde krav på en samtidig imøtegåelse, vil det være god presseskikk å la en hel yrkesgruppe rammes av uimotsagte beskyldninger. Så enkel kan ikke presseetikken være.

² Aftenposten feilaktige påstand i overskrift og ingress om at NKF kategorisk avviser noen som helst risiko ved nakkemanasipulasjon, var for øvrig årsaken til at professor emeritus i medisin, Finn Wisløff, skrev sine leserinnlegg. Forsker/kiropraktor Aleksander Chaibi måtte forfatte et motinnlegg til det første innlegget til Wisløff fra 30. mai 2023 som åpenbart var direkte forsaket nettopp av Aftenposten feilsitering i overskrift og ingress (ref. Vedlegg nr.5 i NKF's klage til PFU).

Når selv en professor i medisin leser Aftenpostens artikkel fra 22. mai dithen at NKF kategorisk avviser noen form for risiko eller mulige kausale sammenhenger mellom nakkemanasipulasjon og arteriedisseksjon, viser det nettopp hvordan gjengivelsen av kildens faktiske uttalelser i overskrift og ingress er blitt fortolket av nevnte leser. Det er slik sett direkte selvmotsigende når Aftenposten i sitt tilsvaret til PFU referer til Wisløffs to leserinnlegg for å presumtivt dokumentere at saken ble «godt belyst». Professor Wisløffs leserinnlegg (der han skriver «Hvis påstanden er at nakkemanasipulasjon ikke forårsaker hjerneslag, er ett enkelt tilfelle oppstått under behandlingen tilstrekkelig til å forkaste denne hypotesen») synliggjør at Aftenpostens valg av overskrift og ingress medførte en svært forvrengt forståelse hos både ham, og høyst sannsynligvis svært mange andre lesere av hva NKF's talsperson faktisk uttalte til Aftenposten.

Det må derfor være hevet over enhver tvil at artikkelen i A-magasinet krever en motstemme, et svar fra den yrkesgruppen som rammes av beskyldningene. Vi påstår derfor at Aftenposten skulle innhentet svar fra kiropraktorene som kunne forklare og imøtegå påstandene i A-magasinet.

Journalisten ser NKF som en part i saken

Det er verdt å merke seg at Aftenpostens journalist 28. februar 2023 sendte NKF en rekke skriftlige spørsmål som ikke kan sees på en annen måte enn at journalisten både vurderte at NKF var en relevant aktør i saken, og hadde en grad av medansvar for kiropraktorers bruk av nakkemanipulasjon.³

Vi vil også påpeke at det er faktisk feil det Aftenposten påstår i sitt motsvar: «Vi var tidlig i kontakt med Hans Otto Engvold i NKF. Første samtale var 24. februar. Vi gjorde det klart at stoffet skulle deles opp i to artikler.» Opplysningen om at Aftenposten skulle publisere to separate artikler om saken ble ikke meddelt NKFs generalsekretær, verken muntlig eller skriftlig, før publiseringen av A-magasinet artikkel 18. mai 2023.

I e-posten fra Christina Pletten til NKF dagen etter, fredag 19. mai 2023, opplyste hun for første gang at Aftenposten skulle to-dele saken: «Dette er en melding fra journalist Christina Pletten i Aftenposten. Det har gått en stund siden vi hadde kontakt. Nå er imidlertid saken fra USA publisert, og oppfølgeren skal ut snart.» I telefonsamtalen NKFs generalsekretær hadde med Aftenpostens journalist sent på kvelden samme fredag, opplyste hun muntlig at Aftenposten hadde oppdaget at «det ikke var plass» til NKFs kommentarer i A-magasinet artikkel, og at avisen skulle bruke helgen til å ferdigstille en egen oppfølgersak som skulle publiseres tidlig uken etter.

Uansett har dette ingen betydning for Aftenpostens ensidige fremsatte beskyldninger som rammer kiropraktorene. NKFs generalsekretær og forsker/kiropraktor Aleksander Chaibi fikk først slippe til i den separate oppfølgerartikkelen tre dager senere (22. mai 2023). Det er ikke å anse som samtidig imøtegåelse. Dessuten har man ingen garanti for at de som har lest A-magasinet artikkel leser den separate artikkelen i Aftenposten. Derfor er samtidig imøtegåelse og en balansert fremstilling med nødvendige motstemmer så viktig.

VVP 4.4. Sørg for at overskrifter, henvisninger, ingresser og inn- og utannonseringer ikke går lenger enn det er dekning for i stoffet

Grunnen til at pressen kan forenkle, trekke sammen og spisse titler, ingresser, inn- og utannonseringer er at ordlyden er tilstrekkelig underbygget og presisert i stoffet. At publikum skal kunne gå fra tittelen til stoffet for å finne forklaringen på tittelen, betyr at tittelen ikke kan fremstå som et selvstendig utsagn isolert fra teksten. Spørsmålet er derfor ikke om innholdet i tittelen isolert sett er korrekt, men den konstaterende formuleringen i tittelen er forklart i teksten. Tittel, ingress og tekst er en organisk enhet som sammen gir leserne informasjon om artikkelens innhold.

³ De skriftlige spørsmålene som NKF i forkant av publiseringen av A-magasinet artikkelen ble bedt om å svare på (se Vedlegg 1 i NKFs klage til PFU, side 2-3) var bl.a.:

«2. Har kiropraktorforeningen gjort noe for å innhente informasjon fra norske sykehus? Har kiropraktorforeningen forsøkt å få oversikt over hvor mange pasienter dette kan dreie seg om? Har kiropraktorforeningen vært i dialog med norske eksperter på arteriedisseksjon og hjerneslag?

4. Har kiropraktorforeningen noen retningslinjer for hvordan behandlere skal screene for dette?

5. Er dette noe foreningen har hatt fokus på, for eksempel gjennom kurs eller annen kompetanseheving?»

Aftenposten fikk et utførlig, skriftlig svar fra NKF på ovennevnte spørsmål allerede 4. mars 2023 og som i tillegg hadde en rekke henvisninger til relevant forskningsdokumentasjon, samt tips om en kvalifisert forsker innen fagfeltet, men uten at noe av dette ble gjengitt i A-magasinet artikkel.

Vennlig hilsen

Hans Otto Engvold
Generalsekretær

Anne Marie Selboskar Selven
Styreleder